

กำเนิดและความสัมพันธ์ ของ เหตุผลกับมนุษย์ในทัศนะของคานท์

ในงานเขียนของคานท์หลายต่อหลายเล่ม เราจะพบว่า "เหตุผล" ของคานท์ เป็นสิ่งที่มีก่อนประสบการณ์ของมนุษย์ ดังปรากฏในเชิงอรรถที่ 41 ของบทที่ 1 และถึง รายละเอียดที่จะกล่าวต่อไป จากความคิดที่ว่าเหตุผลเป็นสิ่งที่มาก่อนประสบการณ์นี้ชวน ให้เกิดปัญหาคือว่า มันมีกำเนิดหรือความเป็นมาอย่างไรและมีความสัมพันธ์กับชีวิต มนุษย์อย่างไร เพื่อจะคลี่คลายปัญหากังกล่าว ในบทนี้ จะได้แยกประเด็นของคำถาม ออกเป็น 3 หัวข้อ กล่าวคือ ว่าควยประเภทของเหตุผล บทบาทของเหตุผลในฐานะผู้ สร้างหรือสิ่งที่ถูกสร้าง และบทบาทของเหตุผลต่อชีวิตมนุษย์

ก. ความหมายและประเภทของเหตุผล

มีผู้ศึกษางานเขียนของคานท์หลายท่านเข้าใจ จกฉากเคลื่อนที่ว่า คานท์อธิบายถึง เรื่อง "เหตุผล" ว่ามีอยู่หลายประเภท เหตุผลประเภทหนึ่งก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง เหตุผล อีกประเภทหนึ่ง ก็ทำหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง แท้จริงแล้ว เหตุผลตามทัศนะของคานท์มีอยู่ เพียงหนึ่ง ไม่อาจแบ่งแยกเป็นเหตุผลที่หนึ่งหรือที่สองได้ แต่เหตุผลที่ว่านี้ มีบทบาทหรือ มีการทำงานเป็นสองหน้าที่ ดังที่คานท์ได้กล่าวว่า

ในการจัดการ เกี่ยวกับมโนภาพและหลักการที่เราได้มา ก่อนประสบการณ์เหล่านี้ สิ่งที่เราจะทำได้ก็คือสร้างความคิด เอาวามโนภาพและหลักการ เหล่านี้มาใช้สำหรับมองสิ่งทั้งหลายจากแง่มุมที่แตกต่างกัน 2 แง ในแง่หนึ่ง มองจากแง่มุมที่เกี่ยวเนื่องกับประสบการณ์ คือ มองในฐานะที่มันเป็น สิ่งที่ประสพสัมผัสและความเข้าใจ จริบรู โคนและในอีกแง่มุมหนึ่ง มองในแง่ที่เป็นเหตุผลโลก ๆ ซึ่งสามารถพ้นฝ่าเพื่อก้าวพ้น ความจำกัดของประสบการณ์ได้ ในฐานะที่มันเป็นเพียงสิ่งที่เราสามารถ ถัดคิดถึงได้เท่านั้น ถ้าเรามองสิ่งทั้งหลายจากจุด

เป็นรวมทั้งสองเช่นนี้ เราจะพบว่ามันไปกันได้กับหลักการ
เรื่องเหตุผลบริสุทธิ์ แต่ถ้ามองสิ่งทั้งหลายจากทัศนะ
เพียงแง่เดียว ก็จะทำให้เหตุผลกลายเป็นสิ่งที่ขัดแย้งตัว
เองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การทดลองยอมจะแสดงให้เห็น
ว่าการแบ่งเป็นสองแง่เช่นนี้ถูกต้องก็

การใช้เหตุผลตามทัศนะของคานท์นั้น จะใช้ได้ 2 แง่คือ ใช้กับสิ่งที่อยู่ในขอบ
เขตของประสบการณ์ เช่น ให้เหตุผลพิจารณาความเกี่ยวข้องของเหตุและผล หรือใช้
เหตุผลพิจารณาหาความแน่ใจในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นต้น การใช้เหตุผลอีกวิธี
หนึ่งคือใช้เหตุผลค้นหาความจริงในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น การพยายามสัมผัสความจริง
เรื่องพระเจ้า หรือ สัจธรรมทางจริยศาสตร์ต่าง ๆ เวลานี้ถึงสมรรถภาพของเหตุผล
เราจะตงนึกถึงเงื่อนไขการใช้เหตุผลให้สอดคล้องกับปัญหาที่เราต้องการ คลี่คลายด้วย
มีฉะนั้นเราจะไม่เข้าใจค่าความจริงที่ได้จากการใช้เหตุผลและจะกลายเป็นสิ่งที่ขัดแย้งตัวเอง
ไปเสีย /

คานท์ได้กล่าวถึงเหตุผลว่ามีสมรรถภาพเป็น 2 อย่าง คือ เป็นเหตุผลภาค
ปฏิบัติ (Practical Reason) และเหตุผลภาคทฤษฎี (Speculative Reason or
Theoretical Reason) เหตุผลภาคปฏิบัติอาจให้ความกระจ่างเกี่ยวกับโนภาพก่อน

¹ Immanuel Kant, Critique of Pure Reason quoted in Norman Kemp Smith, Immanuel Kant's Critique of Pure Reason (London : Macmillan & Co. Ltd., 1970), p. 23. "In dealing with those concepts and principles which we adopt a priori, all that we can do is to contrive that they be used for viewing objects from two different points of view - on the one hand, in connection with experience, as objects of the senses and of the understanding, and on the other hand, for the isolated reason that can strive to transcend all limits of experience, as objects which are thought merely. If, when things are viewed from this twofold standpoint, we find that there is agreement with the principle of pure reason, but that when we regard them only from a single point of view reason is involved in unavoidable self-conflict, the experiment decides in favour of the correctness of this distinction."

ประสบการณ์และหลักการ ก่อนประสบการณ์ได้ ดังที่คานท์ได้อธิบายไว้ว่า

แต่ในเมื่อความคืบหน้าทั้งหมดในขอบเขตของโลกเหนือ
ผัสสะไม่อาจไปเกินได้กับเหตุผลภาคทฤษฎีเช่นนั้น เราก็ยังมี
โอกาสถามได้ว่า ในความรู้นั้นภาคปฏิบัติของเหตุผล
เป็นไปไต่หรือไม่ว่าจะลุล่วงไม่เพียงพอที่จะกำหนดมโนภาพ
แบบอุดมคติวิสัยเกี่ยวกับสิ่งที่ปราศจากเงื่อนไข และดังนั้น
เพื่อที่จะกระตุกเราให้ถามว่า จินตภาพของประสบการณ์ที่
เป็นไปไต่ทั้งหมดโดยสอดคล้องกับจุดประสงค์ของ
ปรมาตมปรัชญา และโดยอาศัยความรู้ที่อาจเป็นความรู้ก่อน
ประสบการณ์ได้ ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการมองจากแง่ของเหตุ
ผลภาคปฏิบัติก็ตาม อย่างน้อยที่สุด เหตุผลภาคทฤษฎีจึงได้
สร้างที่ไว้สำหรับขอบเขตอันกว้างขวางเช่นนั้น และถึงแม้
ในขณะที่เดียวกัน จะต้องปล่อยให้เป็นที่ว่างไว้ก็ตาม เราก็
ยังมีเสรีภาพและอันที่จริงเราได้รับการเชื่อเชิญให้ใช้เสรี
ภาพที่จะมั่นใจด้วยเหตุผลภาคปฏิบัติของเหตุผล ถ้าเราทำได้²

ในขณะที่เหตุผลภาคทฤษฎีไม่สามารถจะให้คำอธิบายหรือตอบปัญหาเกี่ยวกับนาม
ธรรมเหนือโลกเช่นเรื่องความดี พระเจ้า ฯลฯ เราก็ยังมีทางเลือกที่จะอาศัยความ
ช่วยเหลือจากเหตุผลภาคปฏิบัติ คานท์เชื่อว่าเหตุผลภาคปฏิบัติใช้กับสิ่งที่อยู่เหนือขอบเขต
ของประสาทสัมผัสได้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม กล่าวคือ

²Ibid., p. 24 - 25. "But when all progress in the field of the supersensible has thus been denied to speculative reason, it is still open to us to enquire whether, in the practical knowledge of reason, data may not be found sufficient to determine reason's Transcendent concept of the unconditioned, and so to enable us, in accordance with the wish of metaphysics, and by means of knowledge that is possible a priori, though only from a practical point of view, to pass beyond the limits of all possible experience. Speculative reason has thus at least made room for such an extension; and if it must at the same time leave it empty, yet none the less we are at liberty, indeed we are summoned, to take occupation of it, if we can, by practical data of reason."

อย่างน้อยที่สุด มันก็เป็นเช่นนั้น เราเชื่อมั่นใจใตันทันที
มีการใช้เหตุผลภาคปฏิบัติที่จำเป็นอย่างปรมาัตถ์ เช่นในเรื่อง
ศีลธรรม ซึ่งเหตุผลภาคปฏิบัติของกาวพนขอบเขตของประสาท
สัมผัสอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้³

การใช้เหตุผลภาคปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมเช่นนี้ อาจทำให้เป็นที่สงสัย
ได้ว่า จะต่างจากการใช้เหตุผลภาคทฤษฎีในเรื่องคำอธิบายทางศีลธรรมอย่างไร เรา
อาจพิจารณาและตั้งข้อสังเกตได้อย่างคร่าว ๆ ว่า การใช้เหตุผลภาคทฤษฎีเข้าจับประ-
เด็นปัญหาทางศีลธรรม เช่นการให้ทานเป็นการทำความดีหรือไม่ จะเป็นการวิเคราะห์
ทางคานทฤษฎีเท่านั้น เช่น ถ้าคานานิยมถือว่า การให้ทานดี เราก็จะใช้เหตุผลภาคทฤษฎี
อธิบายการกระทำเช่นนั้นว่าดีได้ แต่ถ้าวการใช้เหตุผลภาคปฏิบัติเข้าจับประ-
เด็นปัญหาทางศีลธรรม เราจะไม่สามารถอธิบายเป็นทฤษฎีบทได้ เพราะเหตุผลภาคปฏิบัติเป็นสิ่งที่ไม-
ขึ้นกับคานานิยม และไม่อาจอิงกฎเกณฑ์ทางประสบการณ์ใดได้ เพียงแต่จะบังคับให้เรา
มีความสำนึกว่าสิ่งนั้นดีเพราะเรารู้สึกว่ามันดีโดยไม่มีเงื่อนไข ซึ่งรายละเอียดจะกล่าว
ถึงในบทที่กล่าวถึงความรู้อต่อไป /

การอธิบายถึงขอบเขตและการทำงานของเหตุผล บวกรั้งคานทักใช้ศัพท์ไม่
คงเส้นคงวา ทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในความหมายได้ เช่น บางครั้งคานท
ต้องการกล่าวถึงหน้าที่ของเหตุผลในภาคปฏิบัติ แต่คานทกลับใช้คำว่าเหตุผลบริสุทธิ์ซึ่ง
ชวนให้เข้าใจเหตุผลในแง่ทฤษฎี อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากเนื้อหา เราก็คงจะทราบ
ได้ว่า คานทต้องการอธิบายในความหมายใด คานทกล่าวว่าเหตุผลตั้งอยู่ในสภาวะ
บริสุทธิ์จะไม่ขึ้นกับเงื่อนไขทางเวลา ดังเช่นที่คานทกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

³Ibid., p. 26. "At least this is so, immediately we are convinced that there is an absolutely necessary practical employment of pure reason, the moral in which it inevitably goes beyond the limits of sensibility."

เหตุผลบริสุทธิ์ ในฐานะที่เป็นสมรรถภาพแห่งความเข้าใจ
อันบริสุทธิ์ย่อมไม่ขึ้นอยู่กับรูปแบบของเวลาหรือเป็นผลจาก
เงื่อนไขของความต่อเนื่องทางกาลเวลา การลำดับเหตุ
ลำดับผลของ เหตุผลในขบวนการความเข้าใจไม่ใดเกิดขึ้น
หรือเริ่มขึ้น ณ เวลาใดเวลาหนึ่งในขณะที่มันสร้างผลลัพธ์
ออกมา เพราะในกรณีนั้น เหตุผลย่อมคงอยู่ภายใต้กฎ
ธรรมชาติแห่งปรากฏการณ์ โดยสอดคล้องกับการที่ลำดับ
ความเป็นเหตุเป็นผลใดถูกกำหนดขึ้นในกาลเวลา และความ
เป็นเหตุเป็นผลของ เหตุผลก็จะกลายเป็นเรื่องธรรมชาติ
ไม่ใช่เป็นเรื่องเสรีภาพ⁴

การที่ค่านิยมที่ชั่วร้ายไม่คงเส้นคงวานี้ ทำให้งานของค่านิยมกลายเป็นหนังสือที่
อ่านยากขึ้นเกิดความจำเป็น และเราจะเห็นตัวอย่าง เช่นนี้อยู่หลายตอนในงานเขียนของ
เขา

การจะแยกมโนภาพภาคปฏิบัติออกจากมโนภาพทั่ว ๆ ไปนั้น ค่านิยมที่ตั้งข้อ
สังเกตไว้ว่ามโนภาพภาคปฏิบัติทั้งหมดมัก เกี่ยวข้องกับความพอใจและความทุกข์ซึ่งอยู่
นอกสมรรถภาพความรู้ ของมนุษย์ :

มโนภาพภาคปฏิบัติทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์แห่ง
ความพอใจหรือความไม่พอใจ นั่นคือ เกี่ยวข้องกับความสุข
และความทุกข์ เพราะฉะนั้น อย่างน้อยที่สุด ก็ยอมเกี่ยว
ข้องโดยอ้อมกับสิ่งที่เป็นที่เกาะยึดของอารมณ์ของเรา

⁴Ibid., p. 475. "Pure reason, as a faculty, intelligible faculty, is not subject to the form of time, nor consequently to the conditions of succession in time. The causality of reason in its intelligible character does not, in producing an effect, arise or begin to be at a certain time. For in that case it would itself be subject to the natural law of appearances, in accordance with which causal series are determined in time; and its causality would then be nature, not freedom."

แต่เหตุที่อารมณ์มิใช่เป็นสมรรถภาพ เราจึงจัดสิ่งต่าง ๆ ได้
 แค่นั้นเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกสมรรถภาพทางความรู้ทั้งหมดของเรา
 เรา ฉะนั้น มลราก็ที่เราใช้ตัดสินสิ่งทั้งหลายตามเหตุอัน
 เกี่ยวข้องกับความพอใจหรือความทุกข์ กล่าวคือ กลไกของ
 การตัดสินภาคปฏิบัติจึงไม่ได้อยู่ในขอบเขตของปรัชญาอภิปรัชญา
 ภาวนิยมซึ่งเกี่ยวข้องกับเฉพาะอภิปรัชญาหรือปรัชญา
 แห่งความรู้⁵

จากคำอธิบายของคานท์ ทำให้เราสามารถมองเห็นบทบาทของเหตุผลภาค
 ปฏิบัติว่าแตกต่างจากเหตุผลภาคทฤษฎีอย่างไร เหตุผลภาคปฏิบัติจะใหม่ในภาพภาคปฏิบัติ
 ซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องความพอใจและไม่พอใจของมนุษย์ เช่น มโนภาพเกี่ยวกับ ความสุข
 ความดี ความชั่ว ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ เหตุผล
 ภาคปฏิบัติจึงไม่ได้อยู่ในขอบเขตของปรัชญาอภิปรัชญาภาวนิยมซึ่งเป็นคอนหนึ่งใ
 ปรัชญาของ
 คานท์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอวกาศ (Space) และกาลเวลา (Time) ดังที่จะกล่าวถึง
 ต่อไป ในบทที่ว่าด้วยความรู้ของมนุษย์

นอกจากเหตุผลภาคปฏิบัติแล้ว เหตุผลตามทัศนะของคานท์ยังมีกลไกการทำงาน
 อีกอย่างหนึ่งคือในฐานะ เป็นภาคทฤษฎี ซึ่งใช้ได้แก่กับสิ่งที่อยู่ในขอบเขตของปรัชญาอภิปรัชญา
 เท่านั้น และมีมโนภาพที่ต่องอาศัยปรัชญาอภิปรัชญาทุกประเภทต้องผ่านกลไกของจิตที่มีแบบเป็น
 อวกาศ (Space) และกาลเวลา (Time) กล่าวคือ

⁵Ibid., p. 633. "All practical concepts relate to objects of satisfaction or dissatisfaction, that is, of pleasure and pain, and therefore, at least indirectly, to the objects of our feelings. But as feeling is not a faculty whereby we represent things, but lies outside our whole faculty of knowledge, the elements of our judgments so far as they relate to pleasure or pain, that is, the elements of practical judgments do not belong to transcendental philosophy, which is exclusively concerned with pure a priori modes of knowledge."

อวกาศและเวลาเป็นรูปแบบเพียงประการเดียวของ
 อรรถกถาศักยภาพทางผัสสะและเป็นเงื่อนไขเพียงประการเดียว
 ของสิ่งที่มีอยู่ในฐานะเป็นสิ่งปรากฏ นอกจากที่กล่าวมานี้
 เราก็มิมีในภาพแห่งความเข้าใจ และในที่สุดก็ไม่มีมูล
 รากสำหรับความรู้ เกี่ยวกับสิ่งทั้งหลาย นอกเสียจากว่า
 อรรถกถาศักยภาพจะถูกนำมาสอดคล้องกับในภาพเหล่านี้ และ
 ดังนั้นเราจึงไม่สามารถมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งใดเลย
 เช่นสิ่งที่อยู่โดยตัวของตนเอง เราจะรู้ได้ก็ต่อเมื่อมันเป็นวัตถุ
 แห่งอรรถกถาศักยภาพทางผัสสะ นั่นก็คือ สิ่งปรากฏ ซึ่งสิ่ง
 เหล่านี้ทั้งหมดก็โดยพิสดารให้เห็นจริงแล้วในภาคที่เป็นทวีเคราะห์
 ของหนังสือ วิจารณ์เหตุผลบริสุทธิ์ ดังนั้น ผลที่ตามมาก็คือ
 ความรู้ที่เป็นไปโดยทั้งหมดของ เหตุผลภาคทฤษฎีถูกจำกัดอยู่
 เพียงภายในขอบเขตของวัตถุแห่งประสบการณ์เท่านั้น⁶

ขั้นตอนของความรู้เกี่ยวกับโลกของปรากฏการณ์นี้ เราอาจสรุปความคิดของ
 คานท์โดยย่อเพื่อให้เข้าใจบทบาทของเหตุผลภาคทฤษฎีของเขาได้ง่ายขึ้นดังนี้

การจะกล่าวนำหรือกล่าวคະเน เราจำเป็นต้องกล่าวว่า
 ความรู้ของมนุษย์มีรากเงาที่มาอยู่สองแหล่ง กล่าวคือโดย
 ทางกลไกทางผัสสะและความเข้าใจ ซึ่งอาจจะเกิดมาจาก
 รากกำเนิดเดียวกันแต่เราไม่อาจรู้ได้ วัตถุจะถูกส่งมาให้เรา
 เราโดยทางกลไกความรู้สึก และมันจะถูกขบคิดโดยทางกลไก

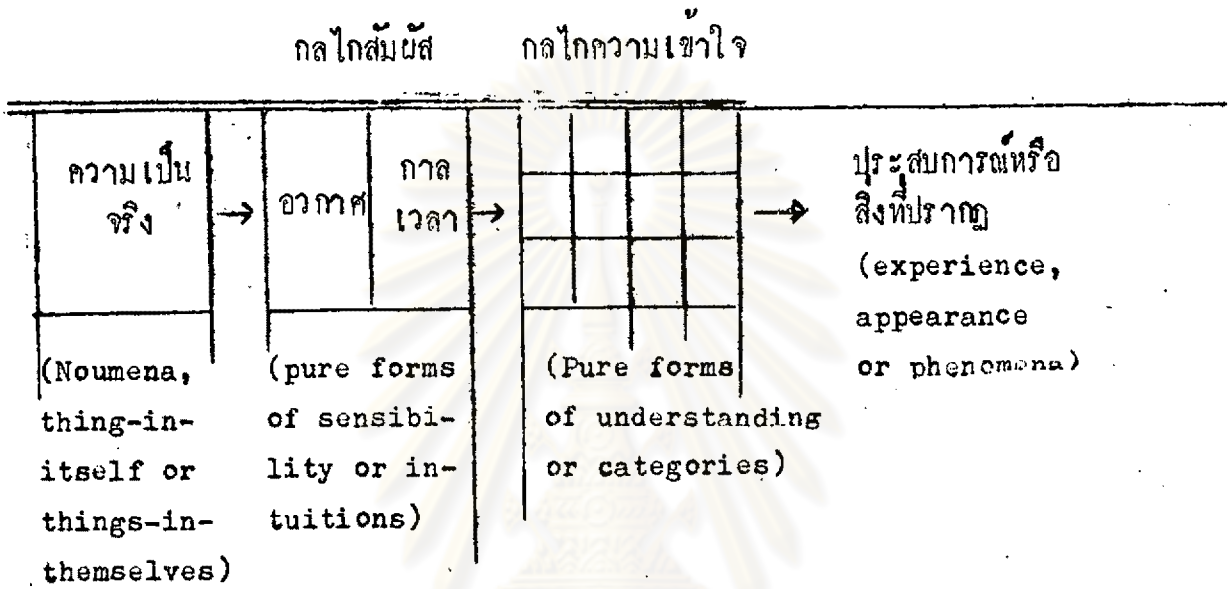
⁶Ibid., p. 27. "That space and time are only forms of
 sensible intuition, and so only conditions of the existence of
 things as appearances; that, moreover, we have no concepts of
 understanding, and consequently no elements for the knowledge
 of things, save in so far as intuition can be given corresponding
 to these concepts; and that we can therefore have no knowledge
 of any object as things in itself, but only in so far as it is
 an object of sensible intuition, that is, and appearance - all
 this is proved in the analytical part of the critique. Thus
 it does indeed follow that all possible speculative knowledge
 of reason is limited to mere objects of experience."

กลไกของมโนสำนึก เพราะเหตุที่กลไกทางผัสสะเป็นที่อยู่ของ
 กลไกอนุประสบการณ์ซึ่งสร้างเงื่อนไขบังคับให้วัตถุปรากฏ
 ของเราเช่นนั้น มันจึงเป็นสิ่งที่อยู่ในปรัชญาอภิปรัชญาและ
 เนื่องจากเงื่อนไขซึ่งครอบคลุมการปรากฏของวัตถุแห่งความ
 รของมนุษย์โดยไม่คงอาศัยสิ่งอื่นอีกจึงคงเป็นสิ่งที่มีมาก่อน
 เงื่อนไขที่ซับซ้อนคือวัตถุ, ...⁷

สำหรับค่าน้ำแล้ว เราไม่อาจจะรู้จักความเป็นจริง (Noumena) ได้เลยเพราะ
 เมื่อความเป็นจริงใดเข้ามาในโครงสร้างของจิตของเราแล้ว มันจะถูกตีความจน
 กลายเป็นสิ่งที่ปรากฏ (Appearance or Phenomena) ในขั้นแรกปรมาัตถ์หรือสิ่งในตัวเอง
 (Thing-in-itself or Things-in-themselves) จะผ่านขั้นตอนของ-
 โครงสร้างของจิตส่วนที่เรียกว่าอภิปรัชญา (Intuition) หรือรูปแบบบริสุทธิ์ของ
 ผัสสะ (Pure forms of Sensibility) ซึ่งมีอวกาศ (Space) และเวลา (Time)
 กลไกของจิตส่วนนี้จะจับข้อมูลที่เข้ามาเป็นลำดับก่อนหลังหรือวางตำแหน่งให้สัมพันธ์กัน
 จากนั้นข้อมูลที่ได้รับการจัดลำดับแล้ว จะถูกส่งเข้าไปสู่โครงสร้างของจิตส่วนที่เรียกว่า
 โครงสร้างแยกประเภทของมโนสำนึก (Categories) หรือรูปแบบบริสุทธิ์ของความเข้าใจ
 (Pure forms of Understanding) กลไกของจิตในขั้นตอนนี้จะประกอบข้อมูลและ
 ตีความข้อมูลที่ได้ออกเป็นประสบการณ์ที่เราสามารถเข้าใจได้ ซึ่งเราไม่อาจยืนยันได้ว่า
 ผลสรุปที่ใดจะตรงกับความเป็นจริงที่เป็นต้นตอ เพราะมันได้ถูกปิดเบียดโดยโครงสร้าง
 การทำงานของจิตมนุษย์เสียแล้ว

⁷ Ibid., p. 61. "By way of introduction or anticipation we need only say that there are two stems of human knowledge, namely, sensibility and understanding, which perhaps spring from a common, but to us unknown, root. Through the former, objects are given to us; through the latter, they are thought. Now in so far as sensibility may be found to contain a priori representations constituting the condition under which objects are given to us, it will belong to transcendental philosophy. And since the conditions under which alone the objects of human knowledge are given must precede those under which they are thought,..."

ขั้นตอนการทำงานของจิต คานท์ได้กล่าวไว้ในหนังสือ วิจารณ์เหตุผลบริสุทธิ์ ของเขา ซึ่งอาจเขียนได้เป็นรูปสังเขปได้ดังนี้

อย่างไรก็ตาม เหตุผลภาคทฤษฎีก็มีขอบเขตและความจำกัดอย่างมาก ดังที่ ฮีไอทอร์ เอ็ม. กรีน ได้กล่าวไว้ในหน้าของหนังสือศาสนากายใต้ขอบเขตของเหตุผล เท่านั้นว่า

เหตุผลภาคทฤษฎีซึ่งเป็นสิ่งที่คานท์กล่าวมาแล้วข้างต้น
ไม่สามารถพิสูจน์เรื่องราวใด ๆ เกี่ยวกับความเป็นอมตะ
ของมนุษย์ เสรีภาพ อุตตรภาวะ โลกแห่งความเข้าใจ
หรือสิ่งที่เหนือโลก เหตุผลประเภทนี้สามารถแต่เพียงชี้ให้เรา
เห็นว่าไม่มีสิ่งใดในโลกของประสบการณ์ตามที่เรารูจักจะ
ขัดแย้งกับความคิดเหล่านี้ และทว่าเหตุผลนั้นมันจึงเป็นสิ่งที่
อาจเป็นไปได้ นี่เป็นอีกครั้งหนึ่งที่เหตุผลภาคทฤษฎีมีความ
จำกัดอยู่หลายประการ และไม่มีทางที่จะเรียกหรือให้เป็น
ไปตามความเห็นส่วนตัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะใน
เชิง เห็นควยหรือไม่เห็นควย เหตุผลภาคทฤษฎีไม่สามารถ

จะให้ความรู้แก่เราในเรื่องธรรมชาติของความเป็นจริงสูงสุด
ใด แคควยเหตุผลเดียวกัน แนวความคิดแบบสสารวาทก์ไม่
อาจพิสูจน์เรื่องนี้ได้⁸

ยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมแล้ว เราจะพบได้ว่าเหตุผลภาคทฤษฎีและเหตุผล
ภาคปฏิบัติมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน :

✓ การ คัดสินใจในเรื่องทางศีลธรรมแต่ละครั้ง จำเป็นต้อง
อาศัยการไขเหตุผลอย่างมีพลัง ในที่นี้ เหตุผลจะกลายเป็น
"ภาคปฏิบัติ" ในขณะที่เหตุผล "ภาคทฤษฎี" มุ่งอยู่แต่ความรู้
เพื่อความรู เหตุผล "ภาคปฏิบัติ" จะสอดคล้องอารมณ์ไม
เอียงในขณะที่กำหนดเจตจำนงของมนุษย์และชี้ว่าความประ
พทธิของเขา⁹

ตามที่เรากล่าวมาแล้วในตอนแรกว่า เหตุผลภาคทฤษฎีเป็นเหตุผลตามทฤษฎี
หรือข้อสมมุติฐานเบื้องต้น ฉะนั้น กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่ได้จากเหตุผลประเภทนี้จึงเป็น
เพียงทฤษฎีที่ไม่มีส่วนผลักดันความรู้สึกที่แท้จริงของธรรมชาติมนุษย์ เช่น กฎศีลธรรมที่ว่า

⁸ Immanuel Kant, Religion within The Limits of Reason Alone (N.Y.: Harper & Row, Publishers, Inc., 1960), p. xii.
"Speculative reason, he insists again and again, cannot prove anything regarding man's immortality, transcendental freedom, an intelligible world, or an unconditioned Being. It can merely point out that nothing in the empirical world, as we know it, contradicts these notions, and that they are therefore plausible possibilities. Thus once again limits have been set to speculative reason, and the pretensions of both positive and negative dogmatism have been disclosed. Speculative reason can never afford us knowledge of the nature of ultimate reality; but for identical reasons, materialism, too, can never prove its case."

⁹ Ibid., p. Iii. "Each specific moral decision, however, calls for the active use of reason. Here reason becomes 'practical'. Whereas 'speculative' reason aims solely at knowledge for its own sake, 'practical' reason competes with the inclinations in determining man's will and guiding his conduct."

"การฆ่าสัตว์ เป็นบาป" เราคิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่ผิดก็เพราะทฤษฎีและค่านิยมทางสังคม บังคับให้เราคิดเช่นนั้น ซึ่งในส่วนลึกของจิตใจแล้ว เราอาจจะไม่สนใจนักก็ได้ เหตุ ผลภาคทฤษฎีจึง เป็นความรู้ เพื่อความรู้ มิใช่เป็นไปเพื่อการปฏิบัติอย่างแท้จริง ส่วนเหตุ ผลภาคปฏิบัติจะมีบทบาทตรงกันข้าม คือมันจะต่อสู้กับอารมณ์ความอยากกระหายและกฎ เกณฑ์ภายนอกต่าง ๆ ที่มาครอบงำมนุษย์ ถ้าเหตุผลภาคปฏิบัติกำหนดว่า "การฆ่าสัตว์ เป็นบาป" นั้นย่อมหมายความว่าแม้เราจะอยู่ในสังคมที่นิยมการฆ่าสัตว์และกฎ เกณฑ์ทาง ศีลธรรมจะสนับสนุนให้ฆ่าสัตว์ก็ตาม แต่ในส่วนลึกของจิตใจเราก็ก้าวถึงคุณค่าของชีวิต และเหตุผลส่วนลึกในจิตเรานี้ จะเป็นผู้กำหนดให้เราละเว้นการฆ่าสัตว์ แม้ว่าเงื่อนไข สังคมภายนอกหรือคัมภีร์จะพยายามผลักดันให้เราทำสิ่งตรงข้ามก็ตาม ✓

ในขณะที่เขียนกัน คำนี้ที่กล่าวไว้ในตอนหนึ่งของหนังสือ วิธานเหตุผลบริสุทธิ์ ของเขาว่าเหตุผลบริสุทธิ์กับเหตุผลภาคทฤษฎีเป็นสิ่งเดียวกัน :

เหตุผลบริสุทธิ์ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่อยู่นอกขอบเขตของ ประสบการณ์ แต่มันมองเห็นวัตถุที่มีความหมายกำหนดขึ้น โดยมันในคหิของมันเอง เหตุผลบริสุทธิ์จำเป็นของอาศัย การไขว่คว้าอย่างสมบูรณ์ในการจัดการกับประสบการณ์¹⁰

การที่คำนี้อธิบายเหตุผลบริสุทธิ์ เช่นนี้ จะเห็นได้ว่าดู เหมือนกับขัดแย้งกับมท บาทของเหตุผลบริสุทธิ์ที่คำนี้กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งนี้เพราะคำที่ใช้คำศัพท์ "เหตุผล บริสุทธิ์" ไม่สม่ำเสมอกันนั่นเอง โดยปกติเหตุผลบริสุทธิ์ของคำนี้หมายถึงเหตุผลภาค ทฤษฎี คือ เหตุผลที่ใช้ได้กับสิ่งที่อยู่ภายในประสบการณ์ แต่บางครั้งคำนี้ใช้ในความ-

¹⁰ Carl J. Friedrich (ed.), The Philosophy of Kant (N.Y.: Random House, Inc, 1949), p. 98. "Pure reason does not have particular objects in view which lie outside the field of experience, but has in view objects denoted by its ideas. Pure reason requires completeness in the use of the intellect in dealing with experience."

หมายที่อ้างถึงถึงบทบาทก่อนที่เป็นเหตุผลภาคปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความสับสนในงานเขียนของคานท์อย่างมาก อย่างไรก็ตาม ก็เป็นที่สรุปได้ว่า เหตุผลตามทัศนะของคานท์มีกัลไกเพียงสองประการเท่านั้น คือเป็นเหตุผลภาคทฤษฎีและเหตุผลภาคปฏิบัติ

ข. เหตุผลเป็นผู้สร้างหรือเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง

ในแนวความคิดเชิงปรัชญาที่เกี่ยวกับกำเนิดของเหตุผล เราอาจถกเถียงกันได้เป็นแนวกว้าง ๆ 2 แนวว่า เหตุผลเป็นผู้สร้างหรือเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง ถ้ากล่าวว่าเหตุผลเป็นผู้สร้าง ก็หมายความว่า เรายกย่องเหตุผลว่ามีฐานะเทียบเท่าพระเจ้า เป็นตัวต้นกำเนิดสิ่งทั้งหลายในสากลจักรวาล และถ้าเรากล่าวว่า เหตุผลเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง ก็หมายความว่า เหตุผลมิใช่เป็นสิ่งแรกในจักรวาล ซึ่งถ้าเช่นนั้นใครหรืออะไรเป็นผู้สร้างมันขึ้นมา ข้อถกเถียงทั้ง 2 แนวนี้ จะนำไปสู่เรื่องความสำคัญและบทบาทของเหตุผลในที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามที่ปรากฏในงานเขียนของคานท์

ตามทัศนะของ โพลทินุส (Plotinus, 204 - 270) เหตุผลไม่ใช่ทั้งผู้สร้างและสิ่งที่ถูกสร้าง แต่มันเป็นตัว เชื่อมผู้สร้างและสิ่งที่ถูกสร้างเข้าด้วยกัน ดังปรากฏในเชิงอรรถที่ 34 ของบทนำ แนวความคิดเชิงจิตวิทยาหลายสำนัก มีทัศนะว่า เหตุผลเป็นสวรรค์ของพระเจ้าผู้สร้างโลก เช่น ทัศนะของคริสตศาสนา ที่ว่า

...ถึงแม้พระองค์จะ ทรงไว้ซึ่งสภาพเป็นวิญญาณอันประกอบ
ไปถวายพระปัญญาสุขุมภูมิภาพและมนุษย์ไม่สามารถมองเห็น
พระองค์ใดควยตา แต่กระนั้นพระองค์ก็ทรงสำแดงพระองค์
เองให้มนุษย์สังเกตเห็นได้ โดยมีพระหัตถ์แห่งการทรงสร้าง
อันนามที่สัจจรยต่าง ๆ ของพระองค์ เพราะฉะนั้น คนเหล่านั้น
นั้นที่ปฏิเสธลักษณะความเป็นพระเจ้าหรือภาวะแห่งการเป็น
พระเจ้าคือพระผู้สร้าง เช่นนั้นแล้ว ก็คงนับว่าตกอยู่ภายใต้
การปรับโทษที่ได้ยว ถวายอาการของพระองค์ซึ่งเห็นไม่ได้
คือฤทธิญาณอันถาวรของพระองค์ รวมทั้งสภาพความเป็น
พระเจ้าด้วยนั้น ก็ปรากฏชัดในบรรดาสรรพสิ่งที่พระองค์

ทรงสร้างขึ้นในรูปร่างของโลก ดังนั้น เขาทั้งหลายจึงไม่มี
มีชื่อที่จะแก่ตัวใด (โรม 1 : 20)¹¹

แนวความคิดทางคริสต์ศาสนาดังกล่าว มองเห็นว่าพระเจ้าทรงเป็นวิญญาณที่มี
ปัญญา ซึ่งจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทรงเป็นวิญญาณที่มีโครงสร้างเหตุผลอยู่ในพระมนัส
และเนื่องจากพระเจ้าเป็นเหตุผล สิ่งที่พระองค์ทรงสร้างสรรคขึ้นมาก็ย่อมเป็นไปและอยู่
ภายใต้กฎเกณฑ์ของเหตุผล ในแง่นี้อาจกล่าวได้ว่า เหตุผลเป็นผู้สร้าง

ในทางตรงกันข้าม แนวความคิดเชิงสสารवाद มองเห็นเหตุผลเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง
เช่น ทิศนะของพวกจารวาก ซึ่งเป็นพวกวัตถุนิยมของอินเดีย เห็นว่า วัตถุเป็นผู้สร้างจิต
รวมทั้งเหตุผลด้วย ดังที่ ดร. ชาร์มา (Dr. Chandradhar Sharma) ผู้เชี่ยวชาญทาง
คานปรัชญาอินเดียและพุทธปรัชญา ได้กล่าวไว้ว่า

ชาวจารวากยอมรับว่าสิ่งที่มีอยู่จริงก็คือธาตุทั้งสี่ ซึ่งได้
แก่ ดิน น้ำ ไฟ และลม เท่านั้น เขาไม่ยอมรับธาตุที่
ห้า คือ อีเธอร์ เพราะเราสัมผัสมันไม่ได้ นอกจากจะ
อ้างถึงมันได้เท่านั้น ในทำนองเดียวกัน วิญญาณและเทพ-
เจ้า ตลอดจนคนโลกหนาก็ถูกปฏิเสธหมด สิ่งทั้งหลายที่มีอยู่
จริงทุกสิ่งรวมทั้งจิต ต่างก็ขึ้นอยู่กับสัดส่วนที่ธาตุทั้งสี่ผสม
ผสานกัน ธาตุเหล่านี้เป็นสิงถาวร แต่สารผสมจากธาตุ
ดังกล่าวจะอยู่ภายใต้การสร้างสรรค์ และความเสื่อมสลาย¹²

¹¹ สมภาคมนักศึกษาพระคัมภีร์นานาชาติ, จงให้พระเจ้าเป็นองค์สำคัญจริง
(นิวยอร์ก : โรงพิมพ์วอท์ซเทอเออร์ ไมเปิล แอนด์ แทรคท์ โซไซตี้, 1949),
หน้า 45.

¹² Chandradhar Sharma, Indian Philosophy : A Critical Survey
(London : Rider & Company, 1962), p. 32. "The Charvaka admits the
existence of four elements - earth, water, fire and air - only and
he rejects the fifth, the ether, because it is not perceived but
inferred. Similarly, soul and god and the Hereafter are rejected.
Everything which exists, including the mind, is due to a parti-
cular combination of these four elements. The elements are eternal,
but their combinations undergo production and dissolution."

ตามทัศนะของพวกจารวาก นอกจากธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นวัตถุแล้ว ไม้
อะไรที่ถาวร แม้แต่จิตก็เกิดจากการ ผสมกันของธาตุสี่ ฉะนั้นเหตุผลตามทัศนะของพวก
จารวาก กล่าวได้ว่า เป็นสิ่งที่ถูกสร้าง โดยเกิดจากการ ผสมกันของธาตุสี่ในอัตราส่วน
อย่างหนึ่ง ทัศนะของจารวากเช่นนี้จัดได้ว่า เป็นทัศนะที่สุดโต่งไปในทางหนึ่ง คือไม่ยอมรับ
สิ่งทีประสาธสัมพันธ์รับรู้ไม่ได้

แต่ "เหตุผล" ในทัศนะของคานท์ ไม่ใช่เป็นทั้งผู้สร้างโลกและจักรวาล เช่น
พระเจ้าตามทัศนะแบบเทวนิยม (Theism) ไม่มีงานเขียนของคานท์เล่มใดที่กล่าวถึง
บทบาทของเหตุผลในทำนองนั้น และถ้าจะกล่าวถึง "เหตุผล" ในฐานะผู้สร้าง ก็อาจ
กล่าวได้ว่า เหตุผลเป็นผู้สร้างความรู้ และทัศนคติที่ถูกต้องสำหรับมนุษย์ และสมรรถภาพ
ของเหตุผลเช่นนี้มีอยู่ในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดแล้ว กล่าวคือ

มนุษย์ได้เริ่มพบว่าในตัวของเขา มีกิจกรรมบริสุทธิ์อย่าง
หนึ่งนอกเหนือไปจากประสาทสัมผัส เขาพบว่าในตัวของเขา
เขามีอำนาจเหตุผล... "เหตุผล" ในอีกแง่หนึ่ง คือ
พลังแห่งมโนคติ ซึ่งหมายความว่า มันหุ้ไว้ให้เกิดมโนภาพ
(เกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เหนือเงื่อนไข) ซึ่งอยู่พ้นขอบเขตของ
ประสาทสัมผัส และไม่อาจยกตัวอย่างให้สัมผัสได้ เหตุผล
แตกต่างจากความเข้าใจตรงที่เหตุผลสู่กิจกรรมชาติ
บริสุทธิ์ เป็นอิสระจากประสาทสัมผัสโดยสิ้นเชิง¹³

ในที่นี้ คานท์แยกประสาทสัมผัสและเหตุผลออกจากกัน ฉะนั้นจึงเป็นที่แน่ชัดว่า
"เหตุผล" ไม่ได้เกิดมาจากประสาทสัมผัสอย่างแน่นอน "เหตุผล" เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของ

¹³ Immanuel Kant, Groundwork of the Metaphysic of Morals quoted in H.J. Paton, Immanuel Kant : Groundwork of the Metaphysic of Morals (N.Y.: Harper & Row, Publishers, Inc., 1964), p. 44.

"Now man actually finds in himself a pure activity apart from sense. He finds in himself a power of reason. ... 'Reason', on the other hand, is a power of Ideas - that is, it produces concepts (of the unconditioned) which go beyond sense altogether and can have no examples given to sense. Unlike understanding, reason shows a pure spontaneity which is entirely independent of sense."

มนุษย์และทำให้มนุษย์เกิดความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประสาทสัมผัสบอกไม่ได้ ซึ่ง
 คำนี้หมายถึง พระเจ้าหรือความเป็นจริงทางนามธรรมอื่น ๆ เช่น ความยุติธรรม ความ
 ก็สูงสุด ฯลฯ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม คือ ไม่ใช่ความยุติธรรมที่สังคมใด
 สังคมหนึ่งเป็นผู้กำหนด และไม่ใช่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางอารมณ์สัญชาตญาณ เช่น ความ-
 ยุติธรรมที่ความพอใจเป็นผู้กำหนด "เหตุผล" เป็นสมรรถภาพของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์
 สามารถเข้าใจในสิ่งที่มนุษย์จะหาตัวอย่างในโลกนี้ไม่ได้ คำนี้ได้อธิบายถึงสมรรถภาพ
 ของ "เหตุผล" ไว้อีกตอนหนึ่งว่า

ในเมื่อเหตุผลไม่มีความสามารถพอที่จะนำทางเจตจำนง
 ให้พิจารณาเป้าหมายและการตอบสนองความจำเป็นของเรา
 ได้อย่างปลอดภัย... และในเมื่อเหตุผลใดเป็นส่วนหนึ่งของ
 เราในฐานะพลังภาคปฏิบัติ กล่าวคือ ในฐานะที่มันมีอิทธิพล
 ต่อเจตจำนง ภายใตุนี้ หน้าที่ที่แท้จริงของมันก็คือสร้าง
 เจตจำนงอันประเสริฐ ไม่ใช่เป็นวิถีไปสู่จุดประสงค์อื่น แล-
 มันมีจุดประสงค์ในตัวเอง และจากหน้าที่เช่นนี้ เหตุผลจึง
 เป็นสิ่งจำเป็นอย่างที่สุดในโลกซึ่งธรรมชาติทำงานอย่างมี
 เป้าหมายในการแจกแจงความสามารถของตน¹⁴

คำนี้ไม่แนะนำให้เราใช้ "เหตุผล" เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางสัญชาตญาณ
 เพราะการกระทำเช่นนั้นทำให้เหตุผลทำงานโดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือการกำหนดของสิ่ง
 อื่น เหตุผลจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมันได้ทำงานอย่างเสรีและมีเป้าหมาย
 ของตนเอง

¹⁴ Ibid., p. 64. "For since reason is not sufficiently serviceable for guiding the will safely as regards its objects and the satisfaction of all our needs ... and since none the less reason has been imparted to us as a practical power - that is as one which is to have influence on the will; its true function must be to produce a will which is good, not as a means to some further end, but in itself; and for this function reason was absolutely necessary in a world where nature, in distributing her aptitudes, has everywhere else gone to work in a purposive manner."

แม้ว่า เหตุผลจะมีสมรรถภาพสูงและทำให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ หลายต่อหลายสิ่ง แต่ก็มีปัญหาหลายข้อเช่นกัน ที่เหตุผลตอบไม่ได้ คำที่ไคกล่าวถึง จุดอ่อนของเหตุผลของมนุษย์ไว้ว่า

เหตุผลของมนุษย์มีระบอบกรรมอยู่อย่างหนึ่ง นั่นก็คือ ใน ความรู้ประเภทหนึ่งของมัน ทำให้มันต้องแบกรับปัญหาหลาย ประการซึ่งมันไม่สามารถ จะเพิกเฉยได้สิ่งหนึ่งเป็นเพราะ ธรรมชาติของมันถูกกำหนดไว้ เช่นนั้น แต่ปัญหาเหล่านั้นก็เป็น ปัญหาซึ่งอยู่เหนือความสามารถของมัน และมันก็ไม่สามารถ จะหาคำตอบได้¹⁵

ปัญหาซึ่งอยู่เหนือความสามารถของเหตุผลนี้ คำที่หมายถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่ง นามธรรมเหนือโลกตามธรรมชาติ ซึ่งจะไคกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

"เหตุผล" ตามทัศนะของไคไม่ใช่เป็นสิ่งที่ได้มาจากประสบการณ์ และไม่ใช่ว่า เป็นสิ่งที่ถูกสร้าง เพราะถ้าเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง มันจะเป็นสิ่งสากล (Universal) และ เป็นปรนัย (Objective) ไม่ได้ เหตุผลจึงเป็นสิ่งที่มาแต่เดิม หากันตอบไม่ได้ และเป็น สิ่งที่อยู่ในสัจที่มีเหตุผล ดังที่ไคกล่าวไว้ว่า

หลักการแห่งมนุษย์ธรรม และหลักการ ของผู้ที่มีเหตุผล โดยทั่วไป ในฐานะที่มันเป็นจุดหมายของตัวเอง (หลักการ ซึ่งเป็นเงื่อนไขกำหนดคุณค่าสูงสุดของการกระทำอันเป็น เสรีของมนุษย์ทุกคน) ไม่ใช่สิ่งที่ได้มาจากประสบการณ์ ประการแรก เพราะมันเป็นสิ่งสากล ไซ้ไคกับสัจที่มีเหตุผล ทุกคนเหมือนกัน และไม่มีประสบการณ์ใดที่เพียงพอที่จะกำหนด

¹⁵ Immanuel Kant, *op. cit.*, p. 7. "Human reason has this peculiar fate that in one species of its knowledge it is burdened by questions which, as prescribed by the very nature of reason itself, it is not able to ignore, but which, as transcending all its power, it is also not able to answer."

ความเป็นสากลภาพใด ประการที่สอง ในตัวของมันมนุษย์-
 ธรรมย่อมเป็นที่เข้าใจได้ ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นข้อเท็จจริง
 ที่ถูกทำให้เป็นจุดหมายปลายทางใด แต่ในฐานะที่มันเป็น
 จุดหมายแบบปรนัย กล่าวคือเป็นสิ่งที่ไม่ว่ามันจะเป็นจุด
 หมายใดของเรากก็ตามจะตองสร้างเงื่อนไขจากขั้นสูงสุด
 ของจุดหมายอันนี้ทั้งหมดให้เป็นกฎ และดังนั้นจะตองเกิด
 มาจากเหตุผลบริสุทธิ์ หมายความว่า พื้นฐานสำหรับการ
 แสดงออกทุกอย่างของกฎภาคปฏิบัติวางอยุ่อย่างปรนัยใน
 ในกฎเกณฑ์และในรูปแบบของความเป็นสากลภาพหนึ่ง (ตาม
 หลักการขอแรก) ทำให้กฎเกณฑ์ดังกล่าวสามารถตกสย
 เป็นกฎบังคับ (และเป็นกฎธรรมชาติอย่างแท้จริง) ได้...¹⁶

กล่าวโดยย่อก็คือ คานท์เชื่อว่า เหตุผลเป็นสมรรถภาพที่มนุษย์หรือสัตว์ที่รู้คิด
 ทุกคนมีเหมือนกันหมดและประสิทธิภาพของเหตุผลในมนุษย์จะเท่าเทียมกัน เมื่อมนุษย์ต่าง
 ใช้เหตุผลอย่างเต็มที่แล้ว มนุษย์จะสามารถพบความเป็นจริงได้เช่นเดียวกันหมด และคุณ
 ธรรมต่าง ๆ ที่เรารับรู้คือควยเหตุผล เราจะกำหนดหรือบิดเบือนมันไม่ได้ ตรงกันข้าม
 เมื่อเราใช้เหตุผลสัมผัสมันได้แล้ว มันจะบังคับให้เราตองยอมรับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

¹⁶ Immanuel Kant, Groundwork of the Metaphysic of Morals
 quoted in H.J. paton, op. cit., p. 98. "The principle of
 humanity and in general of every rational agent, as an end in
 itself (a principle which is the supreme limiting condition of
 every man's freedom of action) is not borrowed from experience;
 firstly, because it is universal, applying as it does to all
 rational beings as such, and no experience is adequate to
 determine universality; secondly, because in it humanity is
 conceived, not as matter of fact, happens to be made an end-
 but as an objective and - one which, be our ends what they may,
 must, as a law, constitute the supreme limiting, condition of
 all subjective ends and so must spring from pure reason. That
 is to say, the ground for every enactment of practical law lies
 objectively in the rule and in the form of universality which
 (according to our first principle) makes the rule capable of
 being a law (and indeed a law of nature); ..."

และ เหตุที่ เหตุผล เป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางของตัว เอง เช่นนี้ มันจึงไม่อาจลี้ภัยออกมา จากประสบการณ์อันจำกัดของมนุษย์ได้

จากที่ไต่ถามมาแล้วข้างต้น เราพอจะสรุปได้ว่า เหตุผลไม่ใช่ผู้สร้างโลกและ ไม่ใช่สิ่งที่ถูกสร้าง แต่เหตุผลเป็นสมรรถภาพที่ทำให้มนุษย์เข้าใจโลกแห่งประสบการณ์ และสัมผัสโลกแห่งความเป็นจริงได้เท่านั้น และรายละเอียดในข้อนี้ จะได้อธิบายถึงใน บทที่ว่าด้วยเหตุผลกับความ เป็นจริงต่อไป

ก. เหตุผลมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์อย่างไร

ทราบเท่าที่เรายอมรับว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่ชีวิตที่รู้สึกได้ด้วยเหตุผล เหตุผลก็ย่อม เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บทบาทของเหตุผลเช่นนี้ อาจวิเคราะห์ได้ออกเป็นหลายประการดังต่อไปนี้

1. เหตุผลทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจ ในสิ่งที่ตนเรียนรู้ยิ่งขึ้น หรืออาจผลักดัน ให้มนุษย์แสวงหาคำตอบที่เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป ดังที่คานท์กล่าวไว้ในงานเขียนของเขา ตอนที่หนึ่งว่า

ข้ออยู่จริงแล้ว มันนี้เป็นชะตากรรมธรรมดาของเหตุผลมนุษย์ ที่จะคงทำให้โครงสร้างภาคทฤษฎีของมันสมบูรณ์ เรวที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพียงเพื่อที่หลังจากนั้นมันจะได้อาวารากรานของมันเชื่อถือได้หรือไม่ ขอแถมทางทุกชนิดจะกลายเป็นสิ่งที่เขยวหรือกระตุ้นให้เรวละทิ้งการแสวงหาที่ลาสมัยหรือเป็นอันยุติ รวยเพื่อที่จะย่ำให้เรว มั่นใจถึงความหนักแน่นของมัน แต่สิ่งที่ปกป้องเรวให้เป็นอิสระจากความกลัวและความสงสัยทั้งปวงระหว่างการ สร้างโครงสร้างดังกล่าว ให้เป็นจริง ตลอดจนประจวบประจแจงเรวควยสุภาพที่คเหมือนปลอกโปรง ก็คือสภาพแวดล้อมอื่น กล่าวคือ ส่วนที่สำคัญและอาจสำคัญที่สุด ของภารกิจของเหตุผลของเราประกอบ

อยู่ในภาวะวิเคราะห์ในภาพซึ่งเราได้อ่านในเรื่องเกี่ยวกับ
วัตถุแล้ว¹⁷

ในแง่นี้ เหตุผลจะเป็นสมรรถภาพที่อยู่บังคับไม่ได้ในความมนุษย์ มันจะคงทำหน้าที่
แสวงหาคำตอบข้อข้องใจของมนุษย์ตลอดเวลา และที่สำคัญที่สุดก็คือ มันจะพยายามตี
ความหมายข้อมูลที่มีมนุษย์รับมาจากภายนอกให้ไต่ถามที่สุด ทำให้ขบวนการความรู้ของมนุษย์
พัฒนาต่อไปได้ตลอดเวลา

2. เหตุผลทำให้มนุษย์ยอมรับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและมีความสำนึกในหน้าที่
อย่างจริงจัง ซึ่งหมายความว่า

...มันได้กล่าวว่า มนุษย์ควร เชื่อฟังเหตุผลทางศีลธรรมแทน
ที่จะเดินตามความโมโหเอียงทางผัสสะ ในฐานะที่เป็นสัตว์ที่มี
เหตุผลทางศีลธรรม มนุษย์ควรพิจารณาทุกกฎเกณฑ์ของเหตุผล
ว่าเป็นสิ่งที่เขาก็คืออย่างที่สุด เสียงเรียกจากหน้าที่จึงเป็น
"คำสั่งบังคับจากโครงสร้างแยกประเภทของมนุษย์" ซึ่งมนุษย์
ไม่อาจจะเฉยไค ในขณะที่การพิจารณาอันซวญญลาคณาในรูปแบบ
ของ "คำสั่งจากสมมุติฐาน" ซึ่งอาจถูกมองข้ามได้โดยไม่มี
การลู่โทษ เหตุผลทางศีลธรรมของมนุษย์เองที่บังคับพวกเขา
เขาแต่ละคนให้ทำตาม ดังนั้นมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์

¹⁷Immanuel Kant, Critique of Pure Reason quoted in Norman
Kemp Smith, op. cit., p. 47. "It is, indeed, the common fate
of human reason to complete its speculative structures as
speedily as may be, and only afterwards to enquire whether the
foundations are reliable. All sorts of excuses will then be
appealed to, in order to reassure us of their solidity, or
rather indeed to enable us to dispense altogether with so late
and do dangerous an enquiry. But what keeps us, during the
actual building, free from all apprehension and suspicion, and
flatters us with a seeming thoroughness, is this other
circumstance, namely, that a great, perhaps the greatest, part
of the business of our reason consists in analysis of the
concepts which we already have of objects."

ศีลธรรมจึง เป็นผู้มีบังคับตัวเองและเหตุผลของเขาก็เป็น
กฎหมายของตัวเอง มนุษย์ไม่ใคร่ถูกบังคับโดยมั่งคั่งสูงสุด
ในเชิงฟังก์ชันของใคร แม้กระทั่งกฎของพระเจ้า
เพราะกฎของเหตุผลมนุษย์ก็คือกฎของพระเจ้านั่นเอง
มนัธรรมของมนุษย์เอง เป็นศาลสูงสุดทางศีลธรรม¹⁸

สำหรับคานท์แล้ว กฎศีลธรรมเป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากกฎศีลธรรมที่นักจริยธรรม
สมัยก่อนหน้านั้นได้นิยามไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากคานท์มองเห็นว่า กฎศีลธรรมไม่ใช่มาจาก
การบังคับจากพระเจ้าหรือจากเงื่อนไขภายนอก แต่มันมาจากภายในตัวมนุษย์เอง โดย
ที่มีเหตุผลเป็นพื้นฐาน การที่มนุษย์ทำอะไรใด ๆ อันเกิดจากการบังคับของเหตุผลของตนเอง
ถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม และเหตุผลอันบริสุทธิ์จากตัวมนุษย์นั่นเอง
เป็นกฎสากลทางศีลธรรม ไม่ใช่กฎที่ได้มาจากพระเจ้าหรือกฎหมายทางสังคม การที่คานท์
มีทัศนะเช่นนี้ ทำให้จริยธรรมของเขาถูกเรียกว่าการปฏิวัติแบบคอปเปอร์นิคัส (The
Copernican Revolution) เพราะมีทัศนะขัดแย้งกับระบบความเชื่อเดิมเหมือนที่
คอปเปอร์นิคัส (Nicolaus Copernicus, 1473 - 1543) มีความคิดขัดแย้งกับนักคิด
ในสมัยตน ซึ่งเชื่อว่าโลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ส่วนคานท์ก็เช่นกัน เขามองเห็นว่า
เหตุผลของมนุษย์เป็นผู้อำหนดสภาพและความถูกต้องทางศีลธรรม ในขณะที่นักคิด
สมัยนั้นย้อนถอยหลังไปจนถึงสมัยโบราณมีทัศนะว่าความถูกต้องและสภาพทางศีลธรรม

¹⁸ Immanuel Kant, *op. cit.*, p. Iiii. "...Man, it says, ought to obey moral reason instead of following sensuous inclination; he ought, as a morally rational being, to look upon the law of reason as the object of his highest allegiance. The voice of duty, accordingly, is a 'categorical imperative' which men cannot ignore; whereas prudential considerations take the forms of 'hypothetical imperatives' which may be disregarded with impunity. It is dictated to each individual by his own moral reason. Thus man, as a moral agent, is autonomous and his reason is self-legislative. Man is under no absolute obligation to obey the laws of another, not even the laws of god because they are god's laws. Man's own conscience is the highest moral tribunal."

ถูกกำหนดจากสิ่งภายนอก เช่น พระเจ้าหรือสิ่งสากลสูงสุดอื่น ๆ มิใช่เกิดจากอัครวิสัย
ของมนุษย์

นอกจากนั้น คำนี้มักใช้กล่าวไว้อีกตอนหนึ่งว่า

ทราบใดที่จริยธรรมยังคงมีพื้นฐานอยู่บนความคิดที่ว่า
มนุษย์เป็นสัตว์เสรีซึ่งเนื่องจากเขาไม่เสรี เขาจึงใช้
เหตุผลตามมโนคติเองออกมกฏเกณฑ์อื่นใด เว้นแต่
นั้นจริยธรรมก็ไม่จำเป็นของอัครวิสัยโนคติเรื่องสัจยยิ่งใหญ่
เหนือมนุษย์เพื่อให้มนุษย์เข้าใจหน้าที่ของตน หรือไม่จำเป็น
ของอัครวิสัยสิ่งจงใจใหญ่ ๆ นอกเหนือไปจากกฎเกณฑ์เองเพื่อ
ให้มนุษย์ปฏิบัติตามหน้าที่¹⁹

ก่อนที่จะเข้าใจเรื่องจริยธรรมของคำนี้ เราจำเป็นต้องเข้าใจเสียก่อนว่า
การทำตามหน้าที่ของคำนี้หมายถึงอะไร การทำตามหน้าที่ตามทัศนะของคำนี้หมายถึง
การกระทำจากเจตจำนงเสรีของมนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลโดยอัตโนมัติ และเป็น
การกระทำที่ตรงข้ามกับการกระทำตามอารมณ์หรือความโง่เขลาของจิตใจ ดังที่คำนี้
ยกตัวอย่างไว้อีกตอนหนึ่งว่า

ในอีกประการหนึ่ง การปกป้องชีวิตของตนเองเป็นหน้าที่
และนอกจากนี้เราทุกคนก็มีใจโง่เขลาโดยตรงที่จะทำเช่น
นั้น แล้วยุเหตุผลลงกล่าวการกระทำที่ระมัดระวังอย่างวิเศษกังวล
น้อย ๆ ซึ่งคนส่วนมากกระทำอยู่ยอมปราศจากคุณค่าในตัวเอง
และกฎประจำใจให้ทำเช่นนั้นยอมปราศจากความ
หมายในทางศีลธรรม พวกเขาปกป้องชีวิตตนเองคล้อยตาม

¹⁹Ibid., p. 3. "So far as morality is based upon the
conception of man as a free agent who, just because he is free,
binds himself through his reason to unconditioned laws, it
stands in need neither of the idea of another Being over him,
for him to apprehend his duty, nor of an incentive other than
the law itself, for him to do his duty."

หน้าที่ ไม่ใช่จากแรงจูงใจของหน้าที่ ในทางตรงข้ามเมื่อ
ความผิดหวังและความขมขื่นสินหวังทำให้รหัสชาตของชีวิตหมก
สิ้นไป ตามุโศครายซึ่งมีจิตใจเข้มแข็งและรู้สึกชดเคืองขอ
ระทการรมของคนแทนที่จะ เสราสลดหรือท้อ ทร อคยความ
กาย และยังคงปกป้องชีวิตตนเองโดยปราศจากความรักใคร่
มัน มีโชคความความโน้มน้าของอารมณ์หรือความหวาดกลัว
แต่ด้วยความสำนึกในหน้าที่ เช่นนี้แล้ว กฎประจำใจของเขา
ย่อมมีความหมายในทางศีลธรรมอย่างแท้จริง²⁰

ด้วยเหตุที่เหตุผลยกพันมนุษย์กับกฎศีลธรรมอันปราศจากเงื่อนไข จึงทำให้เกิด
มาตรการความประพฤติที่มีกฎเกณฑ์ของตนเอง นั่นคือ ท้าให้มนุษย์เข้าใจจนระงับการ
กระทำตามหน้าที่

3. การที่เหตุผลมีกลไก 2 แบบ ที่ตรงข้ามกันทำให้ธรรมชาติของมนุษย์ขัดแย้ง
กัน :

ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของโลกแห่งปรากฏการณ์ ฉะนั้น
มนุษย์จึงขาดเสรีภาพ ในหนังสือวิจารณ์เหตุผลบริสุทธิ์ แสดง
เห็นว่าเหตุผลภาคทฤษฎีเข้าใจโลกแห่งความจริงได้ในรูปของ
โลกแห่งปรากฏการณ์โดยเป็นพื้นฐานที่ไม่ขึ้นกับอวกาศและ-

²⁰ Immanuel Kant, Groundwork of the Metaphysic of Morals
quoted in H.J. Paton, op. cit., pp. 65 - 66. "On the other hand,
to preserve one's life is a duty, and besides this everyone
has also an immediate inclination to do so. But on account of
this the often anxious precautions taken by the greater part
of mankind for this purpose have no inner worth, and the maxim
of their action is without moral content. They do protect their
lives in conformity with duty, but not from the motive of duty.
When on the contrary, disappointments and hopeless misery have
quits taken away the taste for life; when a wretched man, strong
in soul and more angered at his fate than faint-hearted or cast
down, longs for death and still preserves his life without loving
it-not from inclination or fear but from duty; then indeed his
maxim has a moral content."

กาลเวลาของโลกแห่งปรากฏการณ์ และชี้ให้เห็นว่ามนุษย์
อาจมีธรรมชาติสองแบบรวมกัน คือมีธรรมชาติแห่งประสาท
สัมผัสและความเข้าใจ ดังนั้นมนุษย์จึงถูกผลักดันให้เขาไปมี
ส่วนรวมในอาณาจักรทั้งสองและพยายามบรรลุเสรีภาพทาง
ความเข้าใจ ขณะเดียวกันก็ยังคงอยู่ภายใต้ขอบบังคับทางประ-
สาทสัมผัส ไม่ว่าเหตุผลภาคทฤษฎีจะพัฒนาอะไรก็เป็นเพียง
สมมุติฐาน เหตุผลภาคปฏิบัติเท่านั้นที่ยืนยันความแน่นอนทาง
ศีลธรรม²¹

4. เหตุผลของมนุษย์เป็นสิ่งสากลและมีเสรีภาพเป็นพื้นฐาน เสรีภาพนี้เป็น
เสรีภาพที่ไม่มีทางนำความยุ่งยากมาสู่มนุษย์ได้ ดังที่คานท์อธิบายไว้ว่า

เสรีภาพนี้จะถือสิทธิที่จะยอมให้มีการ เปิดการ อภิปราย
ความคิดและข้อสงสัยต่าง ๆ ซึ่งเราจัดการด้วยตนเอง
ไม่ได้ และไม่สามารถจะทำเช่นนั้นได้ โดยไม่ถกประพรว
วาทเป็นราษฎรที่เป็นตัวผู้และตัวอื่นที่ร้าย นี่เป็นสิทธิดั้งเดิม
อย่างหนึ่งของเหตุผลของมนุษย์ซึ่งไม่ต้องอาศัยเหตุผลพิเศษอื่น
นอกจากเหนือไปจากเหตุ ผลของมนุษย์อันเป็นสากล ซึ่งทุกคน
มีส่วนกำหนดขึ้นมา และในเมื่อการปรับปรุงแก้ไขทุกอย่าง
เท่าที่รัฐจะทำได้ต้องมาจากรากฐานเช่นนี้ สิทธิจึงกล่าว
จึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และไม่ควรต้องถูกตัดทอนลงไป²²

²¹ Immanuel Kant, *op. cit.*, p. liv. "As part of the phenom-
enal world, therefore he is not free. In the Critique of Pure
Reason it was shown, however, that speculative reason conceives
of a possible noumenal realm underlying the phenomenal realm as
its non-spatial and non-temporal ground, and suggests that man
may be possessed of a dual nature, 'sensible' and 'intelligible',
thus enabling him to participate in both realms and to achieve
'intelligible' freedom while still subject to 'sensible' deter-
minations. What speculative reason could advance merely as an
hypothesis, practical reason now asserts to be morally certain."

²² Immanuel Kant, Critique of Pure Reason quoted in Norman
Kemp Smith, *op. cit.*, p. 602. "his freedom will carry with it
the right to submit openly for discussion the thoughts and doubts

ด้วยเหตุที่เหตุผลของมนุษย์มีเสรีภาพเป็นพื้นฐาน และเสรีภาพเป็นสิ่งที่มิได้มีลักษณะสากลและเมื่ออยู่ในมนุษย์ทุกคนร่วมกัน ฉะนั้นเมื่อมนุษย์ทุกคนใช้เหตุผลอย่างเสรีแท้จริงแล้ว (คือไม่ถูกชักจูงหรือครอบงำด้วยอารมณ์ความรู้สึก) มนุษย์ทุกคนจะเข้าใจสิ่งทั้งหลายร่วมกันได้ และข้อขัดแย้งอันเป็นสาเหตุของความแตกแยกก็ย่อมไม่เกิดขึ้น ซึ่งคำนี้ที่มองเห็นว่า ในเมื่อเสรีภาพมิใช่เป็นต้นเหตุของความยุ่งยากในหมู่มนุษย์ รัฐก็ไม่ควรที่จะจำกัดเสรีภาพของประชาชนและมองเห็นว่าเสรีภาพทำให้มนุษย์มีโอกาสที่จะทำร้ายซึ่งกันและกัน

5. เหตุผลเป็นผู้ตอบปัญหาข้อข้องใจทุกอย่างของมนุษย์ คำนี้กล่าวไว้ว่า

การที่จะถามว่าอาณาเขตของความเป็นไปได้จะกว้างขวาง
ยิ่งขึ้นไปกว่าอาณาเขตที่บรรจุกความเป็นจริงทั้งหมดหรือไม่
และสิ่งหลังจะกว้างขวางกว่าผลรวมของสิ่งที่จำเป็นหรือไม่
ย่อมเป็นการตั้งปัญหาที่ค่อนข้างลึกซึ้งซึ่งต้องการวิธีแกแบบ
สังเคราะห์ และยอมตกลงอยู่ภายใต้อำนาจการตัดสินของ
เหตุผลแต่เพียงสิ่งเดียว²³

ซึ่งในแง่นี้ก็มิใช่หมายความว่า เหตุผลจะตอบปัญหาทุกอย่างของมนุษย์ให้ชัดเจนได้ ดังที่เราได้ทราบแล้วจากในตอนแรก แต่เหตุผลเป็นกลไกอื่นไม่อาจจะทำได้

with which we find ourselves unable to deal, and to do so without being decried as troublesome and dangerous citizens. This is one of the original rights of human reason, which recognises no other judge than that universal human reason in which everyone has his say. And since all improvement of which our state is capable must be obtained from this source, such a right is sacred and must not be curtailed."

²³Ibid., p. 249. "To enquire whether the field of possibility is larger than the field which contains all actuality, and this latter, again, larger than the sum of that which is necessary, is to raise somewhat subtle questions which demand a synthetic solution and yet come under the jurisdiction of reason alone."

มีปัญหาทางอภิปรัชญาหลายข้อ เช่น โลกนี้มีขอบเขตเพียงไหน ความเป็นจริงกับสิ่งที่จำเป็น
ต้องเกิดขึ้นมีความแตกต่างกันหรือไม่และอย่างไร ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ ต้องอาศัยการ
ตัดสินชี้แนะจากเหตุผล เหตุผลจึงเป็นผู้ช่วยเหลือที่จำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์

ดังที่กล่าวไว้ตั้งแต่แรกว่า เหตุผลมีบทบาทหน้าที่แบ่งได้เป็นสองแบบคือ เหตุ
ผลภาคทฤษฎีและเหตุผลภาคปฏิบัติ สำหรับค่าน้ำ เหตุผลภาคทฤษฎีหรือเหตุผลตามทฤษฎี
ไม่ได้ทำให้สิ่งที่มีอยู่ในโลกมีความหมายมากไปกว่าเดิม :

ถ้าปราศจากมนุษย์ การสร้างสรรค์ทั้งหมดก็เป็นเพียงความ
สูญเปล่า ไร้ประโยชน์ และปราศจากจุดหมายชั้นสุดท้าย แต่
ไม่ใช่เป็นเพราะสมรรถภาพความหยิ่งของมนุษย์ (เหตุผล
ภาคทฤษฎี) ที่ทำให้การมีอยู่ของสิ่งทั้งหลายในโลกมีความ
หมาย มนุษย์ไม่ได้อยู่ในโลกเพียงแต่เพื่อใ้ใครสักคนหนึ่ง
พิจารณาโลกอยู่²⁴

การที่ค่าน้ำมีทัศนะ เช่นนี้ ก็เพื่อจะแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างเหตุผล
กับความเป็นจริงของสิ่งที่มีอยู่ เหตุผลไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำให้สิ่งทั้งหลายในโลกมีความหมาย
ในตัวของมันเองขึ้นมา สิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกนี้ ล้วนแต่มีความหมายในตัวของมันเอง
ทั้งสิ้น เหตุผลเป็นเพียงเครื่องมือที่ทำให้สิ่งทั้งหลายเหล่านั้นเป็นที่เข้าใจได้และมีความ
หมายสำหรับมนุษย์เท่านั้น

6. เหตุผลเป็นเครื่องมือควบคุมการกระทำและทำให้มนุษย์รู้จักและแสวงหา
ความสุขที่แท้จริงได้ ค่าน้ำที่ค่าน้ำมีทัศนะว่า

²⁴Immanuel Kant, *op. cit.*, p. Ixix. "Without men the whole creation would be a mere waste, in vain, and without final purpose. But it is not in reference to man's cognitive faculty (Theoretical Reason) that the being of everything else in the world gets its worth; he is not there merely that there may be someone to contemplate the world."

... เราต้องตั้งสมมุติฐานไว้ก่อนว่า ในชีวิตที่เต็มไปด้วย
 อวัยวะทุกอย่างมีเป้าหมายหรือหน้าที่ที่สิ่งที่มีมันรับเข้า
 หาโคที่ สมมุติฐานเช่นนี้ใช้ไปกับชีวิตทางความคิดด้วย และ
 ในคัมภีร์ทุกคน เหตุผลก็คืออวัยวะซึ่งควบคุมการกระทำ
 เช่นเดียวกับที่สัญชาตญาณเป็นอวัยวะที่ควบคุมการกระทำของ
 สัตว์ ฉะนั้นหน้าที่ของเหตุผลในการกระทำเป็นไปเพียงเพื่อ
 บรรลุถึงความสุข จุดประสงค์เช่นนี้ สัญชาตญาณจะนำทาง
 ไนบรลุดก็ความมาก...

ในประเด็นนี้แหละ เราควรตั้งข้อสังเกตว่า เหตุผลใน
 การกระทำหน้าที่สำคัญสำหรับมนุษย์สองประการ หน้าที่
 ประการแรกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของหน้าที่ประการที่
 สอง หน้าที่ประการแรก ก็เพื่อคำนวณความสุขส่วนตัวของ
 มนุษย์ (ความดีที่มีเงื่อนไข) ในขณะที่หน้าที่ประการที่สอง
 เป็นไปเพื่อเบียดเบียนเจตนางที่ดีในตัวของตัวเอง (ความ
 ดีที่ปราศจากเงื่อนไข)²⁵

ในข้อนี้จะเห็นได้ว่า เหตุผลไม่ใช่เป็นกลไกที่ทำให้มนุษย์บรรลุความสุขหรือ
 ความสนุกสนาน แต่เหตุผลทำให้ความสุขของมนุษย์มีหลักประกันอันมั่นคง เช่น ทำให้
 มนุษย์มีดีรู้ชอบและปรับตัวในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีเงื่อนไข กล่าวคือทำให้มนุษย์

²⁵ Immanuel Kant, Groundwork of the Metaphysic of Morals
 quoted in H.J. Paton, op. cit., p. 18. "... we have to presuppose
 that in organic life every organ has a purpose or function to
 which it is well adapted. This applies also to mental life;
 and in human beings reason is, as it were, the organ which con-
 trols action, just as instinct is the organ which controls action
 in animals. If the function of reason in action were merely to
 attain happiness, this is a purpose for which instinct would have
 been a very much better guide..."

In particular we should notice that reason in action has
 for him two main functions, the first of which has to be
 subordinated to the second. The first function is to secure the
 individual's own happiness (a conditioned good), while the second
 is to manifest a will good in itself (an unconditioned good)."

สามารถทำอะไรสักอย่างกับค่านิยมหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมได้. บทบาทของเหตุผลเช่นนี้ เป็นบทบาทขั้นต่ำ ส่วนบทบาทในขั้นสูงของเหตุผล ทำให้มนุษย์รู้จักความดีที่มีค่าในตัว ของมันเอง รู้จักเสรีภาพของเหตุผล และรู้จักการทำความดีโดยส่วนตัวถึงคุณค่าที่แท้จริงของมัน มีใจทำตามกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขบังคับใด ๆ ก็จะได้เห็นได้จากหลักการกระทำตามหน้าที่ตามทัศนะของคานท์ และการกระทำตามเหตุผลในขั้นนี้เองที่ทำให้มนุษย์สามารถสัมผัสความสุขที่แท้จริงได้

7. เหตุผลเป็นเรื่องที่น่าชีวิตมนุษย์ได้ดีกว่าหลักปรัชญา หมายความว่า

คนดีทั่ว ๆ ไปไม่ได้สร้างหลักศีลธรรมโดยวิธีออกเอานามธรรมออกมา แต่เขาใช้หลักศีลธรรมนี้ในการตัดสินใจความดีความชั่วเฉพาะกรณี ที่จริงแล้ว ในการกระทำที่ปฏิบัติกันจริง ๆ (แม้ว่าจะไม่เป็นการเสีย) เหตุผลของมนุษย์ขึ้นธรรมชาตก็เกือบจะเป็นแค่เหตุผลที่คิดว่าปรัชญา เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว มันไม่เป็นการสมควร หรือที่จะปล่อยให้ปัญหาทางศีลธรรมเป็นเรื่องของคนธรรมดาทั่วไปและพิจารณาปรัชญาจริยธรรมว่าเป็นภารกิจ (หรือเป็นเกม) ของผู้เชี่ยวชาญทางปรัชญา²⁶

สำหรับคานท์แล้ว หลักศีลธรรม เช่น หลักความเมตตาต่อผู้อื่น หลักความเสียสละ หลักการทำตามหน้าที่ ฯลฯ ซึ่งกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ควรทำหรือไม่ควรทำ เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ในเจตจำนงเสรีหรือในเหตุผลอยู่แล้ว ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเปรียบเทียบการกระทำของมนุษย์ในสังคม และหาข้อสรุปในทางนามธรรมออกมา

²⁶ Ibid., p. 23. "The ordinary good man does not formulate this moral principle in abstraction, but he does use this principle in making particular moral judgments. Indeed in practical affairs (though not in speculation), ordinary human reason is almost a better guide than philosophy. Might it not then be advisable to leave moral questions to the ordinary man and to regard moral philosophy as the occupation (or the game) of the philosophical specialist?"

คานท์เชื่อว่า เหตุผลของมนุษย์สามารถกำหนดการกระทำที่ถูกต้องหรือชี้ว่าการกระทำที่ถูกต้อง ไ้ดีกว่าหลักปรัชญา ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คลี่คลายออกมาจากวัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ และเป็นสิ่งที่กำหนดเงื่อนไขและบังคับมนุษย์จากภายนอก มิใช่เป็นหลักที่เกิดจากเจตจำนงเสรีอันบังคับมนุษย์โดยปราศจากเงื่อนไข ภายใต้นี้ หากจะพิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว จะเห็นได้ว่าหลักปรัชญามิใช่เป็นสิ่งที่เกิดจากธรรมชาติความคิดของมนุษย์ แต่มันเป็นเครื่องเล่นที่ผู้เชี่ยวชาญได้ปัดเป่าสร้างเสริมขึ้นเท่านั้น

8. มนุษย์เป็นสมาชิกของโลกแห่งความรูสึก เพราะมนุษย์อยู่ภายใต้กฎทางศีลธรรมซึ่งประกอบด้วยเหตุผลและ เสรีภาพ ดังที่คานท์กล่าวไว้ว่า

มนุษย์ต้องพิจารณาตนเองลุดใจดีดหลาย ๆ แห่งว่าตนเป็นทั้งสมาชิกของโลกแห่งความเข้าใจ และเป็นส่วนหนึ่งของโลกแห่งประสาทสัมผัส เมื่อคิดเช่นนี้ใดครั้งหนึ่งแล้ว ความซัดเซงจะหมดไป มนุษย์อาจจะและอื่นที่จริงควรต้องมองเห็นว่าตนเป็นอิสระในฐานะที่เป็นสมาชิกของโลกแห่งความเข้าใจ และถูกกำหนดในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโลกแห่งประสาทสัมผัส ไม่มีซัดเซงใด ๆ ที่จะมาตีหักโค่น ในฐานะที่มนุษย์เป็นสิ่งที่ปรากฏในโลกของประสาทสัมผัส เขาโคอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ซึ่งไม่ใดกับเขา เช่นเดียวกับสิ่งที่อยู่ใต้วัยตนเอง ดังนั้น มนุษย์จึงไม่ถือเอาตนเองของรับผิดชอบ ต่อคณหาและความโง่เขลาของอารมณของตน แต่เขาถือเอาตนเองของรับผิดชอบต่อการปล่อยให้สิ่งเหล่านั้นเป็นภายทอกฎศีลธรรม²⁷

²⁷ Ibid., p. 47. "Man must—from different points of view—consider himself both as a member of the intelligible world and as a part of the sensible world. Once this is grasped the contradiction disappears. Man can, and indeed must, consider himself to be free as a member of the intelligible world and determined as a part of the sensible world; nor is there any contradiction in supposing that as an appearance in the sensible world he is subject to laws which do not apply to him as a thing in itself. Thus man does not consider himself responsible for his desires and inclinations, but he does consider himself responsible for indulging them to the detriment of the moral law."

จากคำกล่าวของคานท์ เราอาจพิจารณาได้ว่า ในส่วนหนึ่งมนุษย์อยู่ภายใต้
 ความรู้สึกด้วยเหตุผล มีใจอยู่ภายใต้ความจำกัดทางประสาทสัมผัสแต่เพียงอย่างเดียว
 เพราะเหตุที่มนุษย์สามารถคิดได้มากกว่าข้อมูลจากประสาทสัมผัส มนุษย์จึงเกินตามกฎ
 เกณฑ์ของเหตุผลและมีการกระทำตามแนวทางจริยธรรมที่ถูกต้องได้ ในแง่นี้เหตุผลจึง
 เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์มิใช่สิ่งมีชีวิตภายใต้กฎเกณฑ์ของประสาทสัมผัสอย่างเดีย
 หากแต่เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีคุณสมบัติและบทบาทการดำรงชีวิตยิ่งใหญ่กว่านั้น

9. เหตุผลมีสมรรถภาพเหนือกว่า "ความเข้าใจ" และทำให้มนุษย์แตกต่าง
 จากสิ่งอื่นที่มีอยู่ในโลกทั้งหมด ดังที่คานท์อธิบายไว้ดังนี้

บัดนี้ มนุษย์ได้พบแล้วว่าในตัวของเขานั้นมีพลังอำนาจที่
 แยกแยกเขาออกจากสิ่งอื่น ๆ ทั้งหมด และแยกเขาออกจาก
 ตัวของตัวเองตรงเท่าที่เขายังคงสัมผัสกับวัตถุต่าง ๆ
 พลังอำนาจนี้ก็คือเหตุผล ในฐานะที่เป็นสิ่งอัครโนคติบริสุทธิ์
 เหตุผลจะตกยกระควับให้สูงกว่ากลไกความเข้าใจในแง่ของ
 ไปนี้ กลไกความเข้าใจนั้นจะมีการทำงานเป็นอัครโนคติ
 เหมือนกันไม่ไต่ตกจำกัดเช่นเดียวกับประสาทสัมผัสที่อยู่ใน
 ในแควงของมโนคติซึ่งเกิดขึ้นเพียงเมื่อเราถูกรบกวน
 จากวัตถุ (และเพราะฉะนั้น มันจึงเป็นสิ่งถาวร) กลไก
 ความเข้าใจก็ไม่สามารถจะสร้างมโนภาพใด ๆ ภายใต้อ
 กรรมของตนเองนอกเหนือไปจากมโนภาพที่มีหน้าที่เพียง
 นำมโนคติจากผัสสะมาอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และนำ
 มันมารวมกันเป็นความสัมพันธ์เดียวกัน จวบปราศจากการใช้
 กลไกความรู้สึกเช่นนี้แล้ว กลไกความเข้าใจก็ไม่สามารถ
 จะคิดอะไรได้เลย ในอีกประการหนึ่ง เหตุผลในสิ่งซึ่งถูก
 เรียกว่าเป็นมโนคติจะแสดงให้เห็นความเป็นอัครโนคติที่
 บริสุทธิ์จนกว่าจะไปไกลพินิจจากสิ่งที่กลไกความรู้สึกจะหยิบยื่น
 ให้ได้ มันได้เปิดเผยหน้าที่ชั้นสูงสุดของมันเป็นในการแยก
 ความแตกต่างระหว่างโลกแห่งประสาทสัมผัสกับโลกแห่ง

ความเข้าใจออกจากกัน และพร้อมกันนั้นมันก็ชี้ทางจำกัดให้
กับความเข้าใจของมันเอง²⁸

10. เหตุผลคือกฎเกณฑ์ของจักรวาล การที่มนุษย์ทำตามกฎเกณฑ์ของเสรีภาพ
หรือทำตามธรรมชาติของความเป็นสัตว์แห่งเหตุผล (Rational Being) การกระทำ
เช่นนี้ย่อมสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของจักรวาลในขณะเดียวกัน กล่าวคือ

ดังนั้น ธรรมชาติของมนุษย์ยังถูกกำหนดโดยกฎของความเป็นอยู่
ของตัวเอง เขายอมไม่ถูกกำหนดเพียงโดยหลักอภิปรัชญาสิ่ง
อื่น ๆ และสัตว์อื่น ๆ อาจต่อต้านได้เสมอขึ้น โดยอาศัยหลัก
อภิปรัชญาของความดำรงอยู่ของตน แนนอน มนุษย์ได้ถูกกำหนด
โดยหลักการแห่งเสรีภาพซึ่งเน้นความสำคัญของความจริงเป็น
ทางธรรมชาติทั้งหมด และดังนั้น ธรรมชาติก็ไมอาจต่อต้านได้
มนุษย์เป็นส่วนย่อยของจักรวาลซึ่งโลกได้แสดงความหมายของ
มันหรือกลับเขาไปสู่หลักการของมันในตัวเขาเป็นครั้งแรก
และดังนั้น โลกจึงถูกมองว่าเป็นเพียงวิถีซึ่งหลักการนั้นได้
เตรียมเอาไว้สำหรับปรากฏตัวของมันเอง โลกไมอาจต่อต้าน

²⁸ Ibid., p. 419. "Now man actually find in himself a power which distinguishes him from all other things - even from himself - so far as he is affected by objects. This power is reason. As pure spontaneity reason is elevated even above understanding in the following respect. Understanding - although it too is spontaneous activity is not, like sense, confined to idea which arise only when we are affected by things (and therefore are passive) - understanding cannot produce by its own activity any concepts other than those whose sole service is to bring sensuous ideas under rules and so to unite them in one consciousness : without this employment of sensibility it would think nothing at all. Reason, on the other hand - in what are called 'Ideas' - shows a spontaneity so pure that it goes far beyond anything sensibility can offer : it manifests its highest function in distinguishing the sensible and intelligible worlds from one another and so in marking out limits for understanding itself."

มนุษย์ถามมนุษย์จริงใจต่อตนเอง เพราะการที่มนุษย์จริงใจ
ต่อตนเอง เขายอมจริงใจต่อโลกด้วย²⁹

ทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่แรกว่า เหตุผลของมนุษย์อยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ
การทำตามเหตุผลจึงไม่ใช่การกระทำที่ยากลำบากหรือผิดธรรมชาติของมนุษย์ แต่ตรง
กันข้าม การทำตามเหตุผลเป็นการกระทำที่เป็นเสรีที่สุด เป็นการกระทำที่มนุษย์ได้กำหนด
ด้วยตัวของตัวเอง และทำให้การกระทำนี้เป็นหลักสากลเพราะธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน
มีโครงสร้างเช่นเดียวกัน การให้ทานด้วยความสำนึกในหน้าที่ตามเหตุผลย่อมเป็นการ
กระทำที่เสรี ส่วนการให้ทานด้วยความสงสาร ย่อมเป็นการกระทำภายใต้การอุกครองง่า
และบังคับของอารมณ์ คำพันมองเห็นว่าจักรวาลมีกฎเกณฑ์ มีระเบียบ และอยู่ภายใต้
ความเป็นเหตุเป็นผล เหตุผลของมนุษย์จึงสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของจักรวาล และดา
มนุษย์กระทำสิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติที่แท้จริงของตนแล้ว การกระทำของมนุษย์ย่อมเป็น
สิ่งที่สอดคล้องตามกฎของธรรมชาติหรือกฎของจักรวาลโดยอัตโนมัติ หรือจะกล่าวอีก
อย่างหนึ่งก็คือหลักการของจักรวาลก็คือหลักการในธรรมชาติของมนุษย์และเป็นไปตาม
การกำหนดจากเสรีภาพของมนุษย์นั่นเอง

²⁹ Edward Caird, The Critical Philosophy of Immanuel Kant (N.Y.: Kraus Reprint Co., 1968), II, p. 305. "In so far, therefore, as man is determined by the law of his own being, he is not determined by a merely subjective principle, which other things and beings may resist on equal terms, in virtue of the subjective principle of their existence. Rather, he is determined by a principle of freedom, which underlies all the necessity of nature, and which therefore, nature cannot resist. Man is a microcosm in which the world first shows its meaning, or returns to its principle; and, therefore, the world is to be regarded only as the means which that principle has prepared for the manifestation of itself. The world cannot resist him if he is true to himself, for, in being true to himself, he is true to it."